

WAIS KAZIMIERZ – filozof neotomista, ur. 6 II 1865 w Klimkówce, zm. 9 VII 1934 tamże.

Szkołę podstawową ukończył w 1877 w Krośnie, a gimnazjum w 1885 w Jaśle. W tym samym roku wstąpił do seminarium duchownego w Przemyślu. Świecenia kapłańskie przyjął w 1889. W 1892 został skierowany na studia na Wydział Teologiczny Katolickiego Uniwersytetu w Innsbrucku, a niebawem przeniesiony na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie, gdzie w 1894 uzyskał stopień doktora filozofii. Przebywał na stypendiach naukowych we Fryburgu, Paryżu, Lowanium, Fuldzie. W 1895 został prefektem studiów Instytutu Teologicznego w Przemyskim Seminarium Duchownym, a następnie wykładowcą teologii fundamentalnej. W 1905 przebywał m.in. w Wiedniu, Innsbrucku, Strasburgu, Moguncji i Lowanium. W latach 1908–1909 kierował Katedrą Filozofii Chrześcijańskiej i Teologii Fundamentalnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego; dwukrotnie pełnił obowiązki dziekana wydziału i kilkakrotnie prodziekana. W roku akademickim 1917/1918 był rektorem Uniwersytetu Lwowskiego, a w latach 1918–1920 prorektorem. W 1922 Episkopat Polski po śmierci założyciela i pierwszego rektora tej uczelni – I. Radziszewskiego złożył W. propozycję przyjęcia urzędu rektora KUL. Ze względu na stan zdrowia, proponowanej funkcji nie przyjął. W. był pierwszym prezesem utworzonego w 1924 Polskiego Tow. Teologicznego.

Najważniejsze prace W.: *Dziwy hipnotyzmu* (Prz 1899, Lw 1922²); *Psychologia* (I–IV, Wwa 1902–1903); *Kosmologia czyli filozofia przyrody* (Wwa 1907); *Co sądzić o inteligencji zwierząt* (Tw 1908); *W obronie scholastyki* (Lw 1910); *Czy i jaki jest Bóg?* (Prz 1912); *Początek życia* (Lw 1912); *Dusza ludzka* (Kr 1917); *Spirytyzm* (Lw 1920); *Scholastyka i neoscholastyka* (Lw 1921); *Teozofia nowoczesna* (Lw 1924); *Ontologia czyli metafizyka ogólna* (Lw 1926); *Bóg, jego istnienie i istota* (Lw 1929²); *Kosmologia szczegółowa* (I–II, Gn 1931–1932).

Najwięcej miejsca w swych pracach W. poświęcił problematyce kosmologicznej i psychologicznej. Interesował się przyrodą nieorganiczną i organiczną, badał własności ciał, dociekał ich istoty, zajmował się zjawiskami życia roślinnego i zwierzęcego, dociekał zasad życia roślin i zwierząt, a także początku życia, pochodzenia gatunków roślinnych i zwierzęcych, istoty świata,

jego początku i rozwoju, i ostatecznego celu świata. Rozważał możliwość istnienia życia na innych planetach, interesował się teorią o inteligencji zwierząt. Omawiając zagadnienie początków życia wskazywał na konieczność uznania Pierwszej Przyczyny świata jako źródła wszelkiego życia. Polemizował z radykalnym ewolucjonizmem, odrzucając teorię K. Darwina i Lamarcka jako niedostatecznie tłumaczące fakt ewolucji, ale nie negował samej zasady rozwoju gatunków.

PSYCHOLOGIA. W ramach psychologii wiele uwagi poświęcił zagadnieniu duszy ludzkiej. Psychologię sytuował jako dyscyplinę przyporządkowaną metafizyce; uważał, że nie powinna ona poprzestawać na opisie zjawisk psychicznych, ale opierając się na różnych formach działania władz, winna odsłaniać istotę duszy ludzkiej. Duszę ludzką definiował jako jednostkową substancję, duchową i nieśmiertelną. Najwięcej miejsca poświęcił kwestii nieśmiertelności duszy; uznanie jej nieśmiertelności było dla niego nie tylko przedmiotem wiary, lecz także rezultatem poznania filozoficznego.

Podjmował zagadnienia związane z parapsychologią; zajmował się problematyką hipnotyzmu: jego historią, zjawiskami towarzyszącymi, predyspozycjami osób biorących udział w seansach, relacjami: hipnoza – psychologia – terapia – cud. Badał zjawisko spirytyzmu i dokonał jego oceny: doszedł do wniosku, że osnową zjawisk spirytystycznych jest oszustwo, zaś efekty towarzyszące seansom są rezultatem zabiegów medium. Przeanalizował 2 główne prądy w teozofii: reprezentowany przez Tow. Teozoficzne oraz przez Tow. Antropozoficzne. Oba nurty ocenił negatywnie.

METAFIZYKA I TEODYCEA. Ważny rozdział w twórczości naukowej W. stanowiły zagadnienia z zakresu teodycei i metafizyki. W teodycei uzasadniał podstawowe prawdy religijne, podawał dowody na istnienie Boga, bronił zasady celowości, podejmował rozważania o istocie i przymiotach Boga, opowiadał się za teorią stworzenia świata przez Boga i uzasadniał jej słuszność. Zainteresowania z zakresu metafizyki koncentrował wokół najważniejszych problemów z kręgu filozofii tomistycznej.

S. Momidłowski, *Śp. Ks. Dr Kazimierz W. Profesor Uniwersytetu we Lwowie*, Kronika Diecezji Przemyskiej (1934) z. 8–10, 262–272; J. Stepa, *Ks. Kazimierz W. (1865–1934)*, PF 37 (1934) z. 3, 303–306; A. Gerstmann, S.

Momidłowski, J. Stepa, *Ks. Kazimierz W. jako człowiek i filozof (1865–1934)*, Lw 1935; A. Gerstmann, S. Momidłowski, J. Stepa, *Życie i działalność śp. ks. Kazimierza W.*, *Collectanea Theologica* 16 (1935) z. 1, 1–21; J. J. Sawicki, *Czy i jakim tomistą był ks. Kazimierz W.*, *SPCh* 2 (1966) z. 1, 296–315; J. Sawicki, *Filozofia bytu w ujęciu ks. Kazimierza W. Próba oceny*, Lb 1961 (mps ArKUL); F. Bargieł, *EF* VIII 833; Z. Szawarski, *FPS* 415; J. Stryjecki, *Uprawomocnienie empiryczne tez teorii bytu i ontologii W.*, Lb 1980 (mps ArKUL); J. Wołczański, *Ksiądz profesor Kazimierz W. życie i działalność (1865–1934)*, *Chrześcijanie* 17 (1986), 47–120; Z. Kępa, *Stanowisko ks. Kazimierza W. wobec ewolucjonizmu*, *Tarnowskie Studia Teologiczne* 19 (2000) z. 2, 275–293.

Wojciech Gretka